

nagyban néhány évvel ezelőtt Pesten, hol a váczy-úton levő egyik házban majdnem egész főfala levegőbe röpttetett ezen durrlég által.

Ezek, t. hallgatóim, a világító gáznak fontosabb sajátságai. Hátra volna még, hogy önöket a gázgyártással megismertessem; azonban, úgy hiszem, hogy már eddig is kifárasztottam figyelmeiket, és helyesebben cselekszem, ha ennek fejtegetésébe ez alkalmalmmal már nem bocsátkozom.

L. ENGYEL BÉLA.

XIV. A BÉCSI VILÁGTÁRLAT DRÁGAKÖVEI.

(1873.)

III.

(Előadatott az 1874 február 6-ikán tartott természettudományi estélyen.)

DÍSZKÖVEK.

A nagyobb mennyiségben köszörültetni szokott díszkövek közt a bécsi világtárlaton kitüntek a malachit, rhodonit, labradorit lapis lazuli, végre a színes kvarcz-kövek.

A *malachit*, tulajdonképen rézércz és egyéb rézásványok társaságában, igen gyakran jő elő, és így belőle rezet olvasztanak; de azon malachit, a melyet díszkönek, sőt féldrágakőnek lehet tartani, nem oly gyakori; sem honunkban sem Európában, hol különben a malachitnak sok lelhelye van, nem fordul elő, hanem csak Szibériában és Ausztráliában. A malachit nem átlátszó, szép zöld, sokféle árnyzatban, sötét-zöldtől kezdve látunk átmenetet ugyanazon a darabon világos-zöldbe, sőt kékes-zöldbe is, mely már a türkiszre emlékeztet. Ha a malachiton egy lapot köszörülünk és csiszolunk, a malachit különféle színárnyalatai sajátságos felhős vagy habos rajzokat tüntetnek elő, melyeknek gömbölyűségében és központosságában van valami tetszetős, valami gyengéd, mi a habok lágyságának és hullámzóságának képét költi fel a lélekben.

A malachitból részint egyes kisebb ékszerek készülnek, részint pedig nagyobb tárgyak állítatnak össze mozaikszerűleg oly módon, hogy egyes ilyen tárgyakhoz száz és száz kis malachitlapocskát vétegetik, úgy állítván össze, hogy egy nagyobb mérvű rajz tűnjék ki, anélkül hogy az egyes részecskék külön láthatók volnának. Így készülnek asztaltáblák, vázák, sőt butorok is, a melyeknél a szemlélő azt gondolja, hogy egy nagy darab malachitból vannak egyes táblák lefűrészelve, nem is gyanítván azon fáradságot, a mely megkivántatott az egyes darabok összekereséséhez és összeállításához.

A malachit-ipar, mondhatni, orosz nemzeti ipar, azt ott most már több gyárban látjuk életbe léptetve. A kezdeményezők egyike

azonban a Demidoff hercegi család volt. Átalában Oroszország bányászatáról alig lehet említést tenni, hogy ezen nevet bele ne hozzuk, annyira össze van ott szövődve ezen név a bányászat történetével.

A Demidoff-család alapítója Tulában (Moszkvától délre) Péter csár idejében egy közönséges, de magát jól bíró kovács-mester volt, ki vállalkozási szellemének engedve, ugyanazon a környéken vasbányákat nyitott. A szép eredmény híreről tudósítván Péter csár, magához hívatta a kovácsot, a mint egyszer Tulán keresztül utazott, és felszólította, az állam érdekében az Uralra menni és azt ércz tartalmára megvizsgálni. Demidoff megtette a legnagyobb sikerrel. Jutalmul magának az Uralon 4 négyszög mért földet kért ki a Tagil vize mentében, mi maig is birtoka a családnak. E választás is felette sikerült bányászati tekintetben, azt tartják a világon a leggazdagabb bánya-területnek; van benne arany, platina, ezüst, ólom, vas, réz és a legszebb malachit, s egyszersmind a legnagyobbak is innen kerültek ki. A bécsi világtárlaton a Demidoff herceg bányászati és kohászati tárgyai közt, nagyszerű malachit-díszpéldányokat láttunk.

Feldolgozott malachitokat nagyban most is csak Oroszország mutatott be, hol a czári gyáron kívül, melynek nagyszerű műremekei a rotundában, közel a déli portálhoz, voltak felállítva, voltak magánosok is, kik csinos tárgyakat hoztak oda gyáraikból. A kiállított tárgyak néha vázák, gyakrabban gömbölyű dísz-asztaltáblák és leggyakrabban apróbb fémmel is ékitett díszművek voltak.

Újabb időben azonban Ausztrália is szolgáltatja a szép malachitokat, melyeket Angliában dolgoznak fel vagy apróbb mozaik-tárgyakra, vagy ékszerekre. Azelőtt csak Dél-Ausztrália, nevezetesen a „Burra-Burra“-bányák szolgáltatták a szép malachitokat, de a bécsi tárlaton a legnagyobb malachittömeg Ausztrália északkeleti részéről, Queenslandből* volt; hossza 5, szélessége 3 bécsi láb, vastagsága 4—8 hüvelyk. Egy része csiszolva lévén, ki lehetett venni, hogy belseje igen szép s az oroszországiaknak e tekintetben mit sem enged. Sötét-zöld, habos, de vannak benne sugáros selyemfényű részletek is.

Rhodonit. Ezen ásvány nagy mennyiségben szintén az Ural-hegység bányáiból kerül ki; áll kovasavas mangánból és kelles halvány-piros színe, erős fénye és tartóssága alapján kiváló helyet foglal el a díszkövek között.

* Peak Downs Copper mine. Kiállították Messrs W. Mort & Co. London.

Feltűnő szép váza volt felállítva a csári gyárból a bécsi tárlaton, és azon kívül több kisebb tárgy.*

Labradorit. Azelőtt csupánÉszak-Amerika Labrador partja, valamint Finnország szolgáltatták ezt az ásványt, de most Oroszországban is találják Volhyniában, nem messze Kiewtól. Ezeket az orosz iparosok felkapták és belőle több dísz tárgyat készítettek, a melyek közt jól vették ki magukat a kis asztaltáblák. Az orosz labradorit alapszíne sokkal sötétebb, mint a fenn említett két más lelhelyről valóé, de színjátéka mindamellett élénk.

Lapis lazuli. Ezen néven csak a kelet szolgáltatott azelőtt díszköveket, melyek egykor nagyon divatban voltak és igen sok pénzbe kerültek. Jelenleg is ezek a legszebbek, de nem igen kerestetnek. Oroszországban Sziberiából is volt lapis lazuli kitéve, mind nyers állapotban, mely arra mutatott, hogy hőmpöly gyanánt találják, mind pedig csiszolva, és feldolgozva is. Sokkal világosabb a keletinél és szépségre nézve attól távol áll.

Ditroit. Közel rokona a lapis lazulinak, azért méltán itt lehet felemlíteni. Ez honunknak s különösen Erdélynek, de mondhatni egész Európának unicuma. A kiállítás megnyitása előtt hallottam, hogy a ditroitot készülnek méltón léptetni fel; kíváncsi voltam, hogy miként vitték ezt véghez, és nagyon sajnosan tapasztaltam, hogy igen is méltatlanul volt bemutatva. Mindössze egy faragatlan, véletlen alakú töredék volt az, mit kitétek, a helyett hogy valamely kőfaragó mivű tárgyban, vagy legalább is egy lapján csiszoltan, és megismertető szöveggel ellátva mutatták volna be.

A ditroit oly közet, mely közel áll a gránithoz, vagy még inkább a syenithez, azon különbséggel, hogy az azt alkotó ásványok közt egy szép kék színű sodalith is foglal helyet. Lelhelye Ditro, egy kis székely község Moldva határán, nem messze Borszék fürdőhelytől.

E ditroit nagyobb mérvű ékkőnek igen használható. Azt köszörülni, csiszolni csak úgy lehet, mint a gránitot, és valóban érdemes volna e részben valamit tenni vele. Szobrok talapzatához, vagy ennek bizonyos kisebb részéhez, igen ajánlható. Tartóssága, szilárdsága, nem csekélyebb mint a gránité; sőt a benne levő szép kék ásvány sokkal nemesebbé teszi mint a gránit, és én igen óhajtanónak tartom, hogy fővárosunk valamely szobránál hozassék alkalmazásba. Az anyag igényt tarthat rá, hogy export-cikké is váljék egész Európára nézve. Hozzá közel álló csak Sziberiában fordul elő.

* Coupe en Rhodonite. Fabrique impériale pour la taille de pierres à Ekarinbourg.

VISSZAPILLANTÁS A DRÁGAKÖVEKRE.

A drágakövek különféle állásponton jöhetnek tekintetbe, a melyek fokozatosan képesek azok szépségét és hatását kitüntetni. Az első a termés-állapot, midőn azokat úgy mint a természet szolgáltatja mint a további feldolgozás nyers anyagát vizsgáljuk; ilyenkor azok nem egyebek, mint a szó teljes értelmében ásványok. Külső szépséggel ezen állapotban nem mindig dicsekedhetnek, sőt maga a gyémánt legszólóbb példa arra, hogy nem is gyaníttatja azt, hogy mivé változik át a köszörülés által. Kopott lapok és élek határolják, a melyeken azon tűz, mely a külső burok alatt van, áthatni nem bír. Az embernek azon országokban, hol a gyémántot köszörülni nem tudták, a nyers állapotban egyéb mint jelentéktelen kavics alig volt. Így Braziliában, Dél-Afrikában, csillogásáért gyermekek szedték játszó kavicsnak, de belértékéről senkinek sem volt sejtelme. Ugyanez a sorsa volt Kelet-Indiában is, a köszörülés mesterségének feltalálása előtt. A gyémánt ezen sorában osztakoznak mind azon drágakövek, melyek hasonlóképp mint hömpölyök, kavics között fordulnak elő: a keleti rubin, zaphir stb. Olyan drágakövek ellenben, melyek eredeti képződési helyükön találtak, mint például egy szép smaragd, topáz, amethyst, s mindenek felett az opál, a figyelmet már nyers állapotban is képesek lekötöni.

A nyers kövek a kőköszörűshöz, vagy inkább műszakilag kifejezve, a „lapidaire-hez“ kerülnek, kinek feladata a nem-szép külsőt eltávolítani és a belső szépséget nemcsak előtűntetni, hanem még emelni is. Ezen utóbbi kíváncsalmnak megfelelő vagy lapocskákkal (facette-ekkel) látja el a felületet, ezeknek felfogása és izlése szerint a legszelesebb körű kombinációt adhatván, vagy csak egyszerűen domborúra („en cabochon“) köszörüli, mint például az opált, a türkiszt stb. Ezen második állásponton a drágakövek hatása már tetemesen növekedett. Nem felejtsem azon benyomást, melyet Amsterdamban a köszörült gyémántok tettek reám, a mint azokat nagyobb mennyiségben egyszerre tárták fel előttem. Előbb a nyersekkal voltam elfoglalva, azokat ásványtani szempontból vizsgálván, hogy a legérdekesebbekből választhassak az az egyetemi muzeum számára. A szem ezekhez szokva, a mint egyszerre a köszörülttekre ment át, varázs erővel volt leszegezve, s a megválás nem könnyen történt meg. Szintén meglepetve néztem Goldschmidt üzleti helyiségében egy rakáson a fekete, igen fényes papíron széjjel terített sok köszörült opált.

Egy még magasabb álláspontra a finom ékszerész juttatja a drágaköveket, kihez a kőköszörűstől jutnak. Feladata azokat fog-

lalni, úgy hogy természetök szerint a legnagyobb optikai hatást gyakorolják; sőt nem csak foglalni, hanem több köből valami művészi egészlet állítani össze, hol aztán egészen a remekművek létrehozásáig nyílik tér.

A bécsi világtárlaton lady Dudley drágakő-ékszer-gyűjteménye a legvonzóbb tárgyak egyike volt a nagy tömegre nézve; abban kimutatva szemlélhettük, hogy mi izlés nyilvánul egy magas rangú gazdag úrhölgynél, midőn a drágaköveket, mint művészileg feldolgozott ékszereket, egész garnitúrákban gyűjtötte össze.

Ezen ékszerek egy részét már Páris is látta az ottani utolsó tárlaton (1867), de még a „pièce de resistance“, a Dél-Afrika csillaga nélkül. Ezt Bécsben mutatták be először. Ki voltak állítva az angol osztályban Hancock et Co. (London, Silversmiths to the Queen) szekrényében, ezen felirással „Lent by the right hon. The countess of Dudley“. Hat táblán voltak elhelyezve, és középen egy coronet meg egy diadem külön tábla nélkül.

A coronet közép darabját a Dél-Afrika csillaga képezi, egy szivalakú, csaknem egy hüvelyk hosszúságú, teljesen hibátlan gyémánt; kivüle még három pár nagyobb gyémánt volt, attól a kisebbek fokozatos arányban következők. Fejedelmi ékszer.

A diadem braziliai hibátlan smaragdból, mint középköböl állott, körülvéve brillánsokkal.

A táblákon levő garnitúrákban látni való volt a kihívó rubin, zaphir és smaragd, valamint a szende opál, az érzelő gyöngy, az igénytelen türkisz és halavány-piros korál, de ott nem csekély meglepetésemre a macskaszem is helyet foglalt, egy egész garnitúrában szerepelvén. Ha minden drágakőben valami jellemvonást képzelhetünk visszatükröződni, úgy a macskaszem egyébre mint szélyre tán alig enged gondolni, s csak egy ilyen pillanatban képzeljük megfogamzottnak az elhatározást, a gyűjteménybe ezt is belejuttatni. Ellenben nincs érdek nélkül azon drágakövekre is tekintettel lenni, a melyek e gyűjteményben hiányzanak; ilyenek főleg a topáz és az amethyst. Ezekről mintha azt tartaná, hogy inkább valók valami férfi drágakő-gyűjteményébe mint nőébe. Tény, hogy a magas clerus is ezeket pártolja, leggyakrabban látjuk azokat általa gyűrűkő gyanánt viselve; aztán még bizonyos hagyomány is tapad hozzájuk: több munkában, mely a drágakövekről népszerűen szól, bizonyos titkos tulajdonságok is említettek, melyekről a régi leírások sokat, az új ásványtanok semmit sem tudnak beszélni. A topázzal azt tartották, hogy az orvosság többi közt a melancholia ellen; használati módja egyszerű: a topázon kívül kellett egy pohár és jó bor. A topázt bele tették a

pohárba, reá öntötték a bort s leitták. Ha az első pohár nem használt, ittak egy másodikat, harmadikat, s a jó kedv megjött. Ha valaki, s nem volt példa nélkül, ezen orvosságot nagyon is megkedvelte, elővették az amethystet, mely ellenkezőleg talizmán volt a részegség ellen.

Az ékszer egy ilyen gyűjteményben, s kisebb fokban valamely ékszer-árus kirakatában, kellemes szemlegeltetés, és azon elmerenghetünk, bár hányszor nézzük is ; de ez még nem a netovábbja a hatásnak ; az tetemesen képes fokozódni, ha az ékszert viselve látjuk. De a viselés alkalmával ne legyen pusztá kirakat, hanem valóban ékítő szer. Itt felette sok függ attól, hogy ki és hogy viseli !

Ha a tisztelt hölgyek megengedik, zárszóul elmondom, hogy hol és mikép voltak reám a drágakő-ékszerek a legnagyobb hatással : Budán az első udvari bálban, midőn Ő Felsége a Királyné megjelent. Fehér ruha, fehér kaméliák és Kelet-India gyémántjai, európai művészek kezeiből kikerülve, képezték öltözetét. A diadem közepén egy nagy brilliánt, úgy szintén a mell-ék közepén ; amazt arabeszkek, emezt rezgő növényyszálak vették körül világos aranyból, görbe vonalaikon a legtisztább vízű és legerősebb tűzű apró gyémántok futván végig. A nyaklánczon hét feltűnő nagyságú brilliánt tündöklött, elől a legnagyobb, mely átmérője szerint vagy 18 karátosnak látszott ; jobbra, balra mellette valamivel kisebbek, de egészen egyenlők ; ezek után ismét kisebbek párosan és úgy következett a legkisebb harmadik pár. Minden egyes nagyobb brilliánt között két apró foglalt helyet, hogy így amazok jobban kiemelkedjenek. Ezen ékszer-darabra Bécsben is visszagondoltam a kiállításban, mert egy hozzá némileg hasonló volt kezdetben kitéve az angol osztályban Hancock, londoni ékszerész, szekrényében, 350,000 frt árral. A kézben tartott hatalmas bokréta minden kameliájának kelyhébe egy gyémánt solitaire fejjel ellátott tű volt szúrva, melyek ott kristályodott harmatcseppek képében ragyogtak.

Ámbár szíveink Ő Felségének mindenkor mint királynénak hódolnának, még ha korona nem diszitené is fejét, de így befejezett aesthetikai tökélyvel egyszersmind a növény- és ásványvilág legkiválóbb szépségeivel is felékitve, megjelenésében a tündériesnek, az álomszerűnek varázsa volt.

SZABÓ JÓZSEF.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.